

**UNIVERSITY
OF TURKU**

This is a self-archived – parallel-published version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details. When using please cite the original.

AUTHOR Altti Kuusamo

TITLE Miten meistä tuli taideteoksia?

YEAR 2024

VERSION Publisher's PDF

CITATION Kuusamo, A. (2024). Miten meistä tuli taideteoksia? *Synteesi*, 43(2-3), 110-112.

ALTTI KUUSAMO

MITEN MEISTÄ TULI TAIDETEOKSIA?

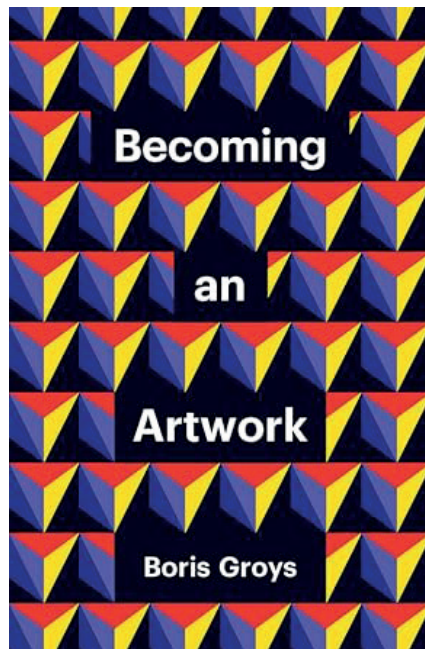
Boris Groys: *Becoming an Artwork*. Polity Press 2023, 127 s.

Boris Groys on saksalainen mediateoreetikko, filosofi ja taidekriitikko, jolla on takanaan värikäs elämä Neuvostoliitossa 1970-luvun lopussa. Tuona aikana hän oli hyvin läheisessä yhteydessä Moskovan utooppisiin konseptualisteihin (Ilja Kabakov, Erik Bulatov, Dmitri Prigov, Lev Rubinstein), joiden teoksista hän kirjoitti artikkelin vuonna Pariisissa vasta perustettuun lehteen *A-Ya*, niinkin aikaisin kuin vuonna 1979. Sitten hän on julkaissut heistä kirjan (*History Becomes Form. Moscow Conceptualism*, 2010).

Estetiikan ja kuvataiteen kysymyksistä Groys on kirjoittanut useita teoreettisesti omaperäisiä teoksia, kuten *Art Power* (2008), *Going Public* (2010) ja *In the Flow* (2016). Ruotsiksi on ilmestynyt teos *Avantardet och samlingsens logik* (2012). Näissä teoksissaan hän onnistuu ottamaan sopivaa teoreettista etäisyyttä kuvataiteellisen modernismin perintöön ja tarkastelemaan nykyaiteen ilmiöitä yllättävien sosiologisten ja filosofisteoreettisten käsitteiden valossa.

Hänen viimeisellä kirjallaan on tavallisuudesta poikkeava nimi, *Becoming an Artwork*. Se ei aivan suoraan viittaa kirjan perustematiikkaan, joka käsittelee laajasti narsismin ongelmaa nykyisessä kulttuuritilanteessa, jossa internet on avannut jokaiselle mahdollisuuden olla julkisesti keskittynyt itseensä ja kuitenkin päätyä toisten katseiden varassa eläväksi malliobjektiksi.

Aluksi Groys pohtii antiikin Narkissoksen tarinaa nykyaikaisin silmin. Hän mukauttaa sinä hetkenä, kun Narkissos katsoo lammen pintaa, hän kieltää oman subjektina olon perspektiivinsä ja näkee itsensä ensimmäisen kerran ulkopuolisesta positioista käsin, näkee

itsensä kuten toiset näkevät hänet. Hän totta kai lumoutuu näkemästään, mutta muuttuu samalla luonnon ”objektiiviseksi” kuvaksi. Siten narsismi merkitsee myös oman kehonsa ymmärtämistä objektiksi kaikkien muiden objektien keskellä.

Narsismi Groysin mukaan ei niinkään sisällä mielletä subjektin omista sisäisistä pyrkimyksistä vaan halusta olla perfekti objekti. Näin Narsisti ”ottaa huomioon” toiset vain siinä määriin kuin toiset voivat pitää häntä täydellisenä objektina. Narsisti siis elää ja kukoistaa muiden katseiden varassa olevana objektina. Siten hän onkin riippuvainen muista.

Groysin mukaan narsistinen halu on halua saada henkilön oma ulkoinen, sosiaalinen, kuva omaan kontrolliin ja sillä tavalla tulla oman kuvansa suvereeniseksi mestariksi – samalla kun se on halua katsoa itseään muiden katseilla, halua olla muiden katsoma objekti. Tähän tietenkin internet tarjoaa loistavat mahdollisuudet. Lopulta narsisti on halua olla enemmänkin objekti kuin subjekti. Internetin aikakaudella toiset ihmiset tulevat kehystetyiksi niillä kehystyksillä, jotka me olemme luoneet – itsellemme. Siten se, joka on ”ympäroity tulee ympäröidyksi.”

Groys katsoo, että internet on loppuun saakka narsistinen medium: se on meidän erityisintressimme ja halujemme peili ja se ei näytä meille sitä, mitä emme halua nähdä. Tämä on tietenkin itsestään selvää. Kuitenkin narsismi koskee laajasti sitä velvoitusta tai pakotetta, jonka internet meissä herättää.

Groysin mukaan taideteoksen ja ihmisen suhde muuttui Ranskan vallankumouksen myötä. Samalla tavalla kuin taiteesta tuli – yksityisen ja ylellisen käytön – jälkeen julkista näyttelytaidetta, jota ei saa kosketella, ihmisestä tuli ihmisoikeuksien julistuksen jälkeen oikeussubjekti, jolla myös on tietty koskemattomuus, loukkaamattomuus. Taiteen ja ihmisen ehdot muuttuivat siten paralleeliksi. Samalla kun taide desakralisoitui ja tuli kaikkien nähtäväksi, se alkoi isoitua. Groys korostaa: ”vain katsella, ei koskea, se on sitä mitä taide on”. Immanuel Kant puolestaan katsoi, että ihminen itsessään on päämäärä sinänsä; sama koski myös taideteosta, siitä tuli päämäärä itsessään. Taideteoksen liitetyt uudet määreet ovat olleet sittemmin voimassa ja voimistuneet ihmisoikeuksien paraneamisen myötä jopa niin, että lopulta Joseph Boys toteaa: ”Jokainen ihminen on taiteilija”. Toisaalta tämä johti taidetta kohti epäamatillisuutta ja toisaalta se oli omiaan vain pönkittämään taiteilijan imagoa: kaikkea mitä taiteilija tekee voi pitää taideteoksena.

Tässä vaiheessa kirjan otsikkokin käy selväksi: olemme pikkuhiljaa muuttuneet taideteoksiksi. Kun antiikin Narkissos muutti itsensä patsaaksi ja ”näyttelypaikaksi”, ”taiteilija, tämä moderni Narkissos, voi muuttaa jokaisen luonnon ja urbaanin kontekstin näyttelytilaksi”. Groysin mukaan taiteilijan työ on self-framingiä ja self-designia, jossa hänen kehonsa ja elämänsä ovat readymadeja. Tämä kaikki alkoi hitaasti romantiikan aikakaudella ja on nyt tullut kaikkialla läsnä olevaksi. ”Toisin sanoen, taiteilija on demokraattinen Narkissos, joka näyttää kaikille, miten tulla itse-estetisoinnin objektiksi,” toteaa Groys. Vaikka hän ei anna esimerkkejä, niitä on riittämiin, vaikkapa Marina Abramovićista lähtien.

Seuraavaksi Groys laajentaa näkökulmaansa designia koskevaksi: ”Missä aiemmin oli uskonto, siellä on nyt design”. ”Moderni subjekti sai uuden vaateen: self-designin vaateen, esteettisen itse-esittämisen eettisenä subjektina.” Uusi vaade löysi sille kuuluvat vaatteensa. Etiikka siirtyy osaksi estetiikkaa. Aiemmin ajateltiin, että ruumis on sielun vanki. Nyt sielusta on tullut ruumiin vaate, joka joutuu designin armoille. Itse asiassa tätä mieltämistä paap edelsi viime vuosisadan alun teosofia, joka katsoi, että sielu on ihmisen henkistä vaa-

tetusta. Ihmisen henkinen aura on ”pilvenkaltainen korkeampien ruumiiden substanssi” fyysisen ruumiin ympärillä (Annie Besant). Sielu joutui kehon ulkosyrjälle. Samalla tavalla narsisti on nyt ”puettu” ja self-design on saanut tehtävän olla eräänlainen konstruoitu aura subjektin ympärillä. Boris Groys: ”ennen ihmisten intressinä oli se, kuinka heidän sielunsa näyttäytyy Jumalan edessä; tänään heidän intressinään on, kuinka heidän imagonsa ja siihen kuuluva aura näyttäytyy toisille ihmisille”. Olemme oman self-designimme armoilla. Toisin sanoen: kun design on ottanut sen funktion, joka uskonnolla oli, ”self-designista on tullut uusi uskontunnustus.” Julkisten omakuvien tuotanto takaakin meille materiaalisen tuonpuoleisen elämän, joka on korvike aiemmasta spirituaalisen tuonpuoleisen elämän lupauksesta, toteaa Groys.

Kun ihmisestä tulee taideteos, hänen self-designistaan tulee samalla suojelun ja säilyttämisen kohde. Kun kaikki on estetisoitu, herää kysymys tämän estetisoidun narsistisesta säilyttämisestä sinällään. Groys katsoo, että kun moderni historia on ennen kaikkea estetisoinnin historiaa, jokainen estetisointiprosessi nostaa väistämättä esille halun suojella ja säilyttää luotu estetisoitu objekti. Haluamme estetisoida melkein kaiken ja samalla pitää huolta siitä, että tulos säilyy rikkumattomana. Olemme valmiita konservoimaan kaiken estetisoidun, niin että se säilyy hamaan maailmanloppuun saakka. Suojelu ja säilyttäminen ovat saaneet ennen näkemättömät mittasuhteet. Olemme valmiita säilyttämään myös estetisoidut kasvomme tavalla, joka hakee vertaistaan muinaisesta Egyptistä. Pelkäämme, kuinka kauan jpg:t säilyvät. Kun taideteoksilla on meidän reaalin esinearvomme, nekin täytyy ennen muuta säästää ja säilyttää. Kulttuurimme säilyttävät piirteet saavat jopa hysterisiä muotoja, jotka mieluusti hyväksymme. Ainutkertaisuuden ajatuksella on kulttuurissamme yhä suurempi kantavuus ja tätä ainutkertaisuutta on säilöttävä, silloinkin kun se vain näyttää yksilölliseltä.

Boris Groys katsoo, että internet on vankila, joka vie sen vapauden joka meillä ennen oli, aikana, jolloin kaikkea ei voitu tallentaa. Vapaus on hänen mukaansa yksityinen valtakunta, jonne ei ole pääsyä muilla. Vapautta on ennen muuta filosofinen keskustelu, jossa ei vallitse tallentamisen pakko.

Narsistin paradoksi on siinä, että hänen kuvansa ei kuulu hänelle, ei ole osa hänen maailmaansa vaan se kuuluu muille ja on osa heidän maailmaansa. Siten oman kuvan ihailu merkitsee sitä, että arvostaa toisten maailmaa enemmän kuin omaansa. Tämä taas tarkoittaa Groysin mukaan eräänlaista subjektin itsetyhjentyä, kenosista, jonka päämääränä on olla puhdas muoto toisten maailmassa. Kenosishan aikaisemmin kuului vain Kristukselle, joka tyhjensi oman jumaluutensa ja alistui olemaan vain ihminen.